

Biuletenio tematika ir tema

Tarptautiniai santykiai ir geopolitika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

ES ir JAV konfrontacija skaitmeninių technologijų srityje

Esminiai žodžiai

Jungtinės Amerikos Valstijos, Europos Sąjunga, skaitmeninės technologijos, reglamentavimas, asmens duomenų apsauga, *Big Tech*

Serija ir registracijos numeris

ZD-2025-6

Leidimo data

2025-06-25

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

☒ Analitinė apžvalga ☐ Kita

Šaltiniai: kategorijos

- ☒ Teisės aktai ☐ Politinė komunikacija
☒ Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
☒ Žiniasklaidos turinys ☐ Socialinių tinklų turinys
☐ Statistiniai duomenys ☐ Mokslo darbai
☐ Metainformaciniai produktai
☐ Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2022 10 07 -
2025 06 04

Šaltiniai: kalbos

- ☒ Lietuvių k. ☐ Lenkų k.
☒ Anglų k. ☐ Kitos ES kalbos
☐ Rusų k. ☐ Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2025). *ES ir JAV konfrontacija skaitmeninių technologijų srityje* (ZD-2025-6). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame darbe aptariama:

- ES priklausomybė nuo JAV *Big Tech* kompanijų;
- ES teisės aktai, reglamentuojantys skaitmenos sritį;
- ES ir JAV veiksmai nesutariant dėl skaitmenos srities reglamentavimo;
- ES alternatyvos JAV *Big Tech* įmonių produktams ir paslaugoms.

1. Įžanga

Europos Sąjunga (ES) labai priklauso nuo amerikietišκών skaitmeninių technologijų, tačiau skaitmenos sritis Bendrijoje yra visapusiškai reglamentuojama teisės aktais. Dėl to ES sulaukia nemažai Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) kritikos, kuri sustiprėjo valdant prezidento Donaldo Trumpo administracijai.

Skaitmeninių paslaugų sferoje matomas akivaizdus Jungtinėse Valstijose įsikūrusių didžiųjų globalių informacinių technologijų kompanijų (angl. *Big Tech*) dominavimas: pvz., didžiuma Europos debesų

kompiuterijos rinkos priklauso JAV technologijų milžinėms *Amazon*, *Microsoft* ir *Google*, o europietiški debesijos paslaugų teikėjai tesudaro 2 proc.¹

Angliška santrumpa *Big Tech* dažniausiai vadinamos septynios JAV kompanijos: *Alphabet*, *Amazon*, *Apple*, *Meta*, *Microsoft*, *Nvidia*, *Tesla*². Prie *Big Tech* jau priskiriamos ir Kinijos kompanijos *Baidu*, *Alibaba*, *Tencent*, *Xiaomi*³.

***Big Tech* bendrovės yra priverstos derintis prie europietiškos tvarkos.** ES teisė apima plačią sferą – nuo duomenų privatumo ir internetinio turinio kontrolės iki rinkos konkurencingumo ir dirbtinio intelekto (DI). Šioje srityje ES tapo pavyzdžiu, kuriuo seka kitos pasaulio valstybės. Pagal ES modelį teisiškai tvarkoma, pvz., Jungtinės Karalystės skaitmeninė terpė.

Amerikietiškomis *Big Tech* kompanijoms Europos Sąjungoje yra skirta baudų, siekiančių šimtus milijonų JAV dolerių. Įtemptų JAV ir ES santykių kontekste ypatingą visuomenės dėmesį patraukė 2025 metų balandį Europos Komisijos (EK) priimtas sprendimas dėl ES įstatymų pažeidimų skirti baudas JAV kompanijoms *Meta* (500 mln. JAV dolerių) ir *Apple* (200 mln. JAV dolerių).⁴

Tiek JAV prezidentas Trumpas, tiek Kongreso teisės komitetas reiškė nepasitenkinimą, esą ES įstatymai nukreipti prieš JAV *Big Tech* kompanijas, kurioms trukdoma laisvai veikti ES rinkoje⁵. 2025 metų vasarį Trumpas pagrasino Bendrijai didesniais muitais – tai būsiąs atsakas į *Big Tech* „turto prievartavimą“ Europoje⁶.

EK pirmininkė Ursula von der Leyen, svarstydamą apie galimas atsakomąsias priemones, kalbėjo apie galimybę apmokestinti *Big Tech* įmonių Europos Sąjungoje iš reklamos generuojamas pajamas⁷. Daugiausiai jos uždirba būtent iš reklamos. Pvz., 2022-iais įplaukos iš reklamos sudarė 80 proc. *Google*, 90 proc. *X* (buv. *Twitter*), 98 proc. *Meta* (*Facebook*, *Instagram*) pajamų⁸. Jungtinėse Valstijose 2024-iais 65,6 proc. pajamų iš internetinės reklamos teko kompanijoms *Amazon*, *Apple*, *Google*, *Meta*, *Microsoft*⁹.

¹ Europe seeks tech independence amid strained ties with Trump's America. (2025 m. balandžio 16 d.). Prieiga per internetą: <https://www.france24.com/en/live-news/20250416-europe-seeks-to-break-its-us-tech-addiction>

² Krauskopf, L. (2023 m. gruodžio 30 d.). Can sizzling Magnificent Seven trade keep powering US stocks in 2024? Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/markets/us/can-sizzling-magnificent-seven-trade-keep-powering-us-stocks-2024-2023-12-28/>

³ Chen, J. (2022 m. spalio 24 d.) BATX Stocks: What They are, Growth and Expansion. Prieiga per internetą: <https://www.investopedia.com/terms/b/batx-stocks.asp>

⁴ Commission finds Apple and Meta in breach of the Digital Markets Act. (2025 m. balandžio 23 d.). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1085

⁵ The future of digital regulation between the EU and the US. (2025 m. kovo 12 d.). Prieiga per internetą: <https://dig.watch/updates/the-future-of-digital-regulation-between-the-eu-and-the-us>

⁶ Ten pat.

⁷ EU could tax big tech if Trump trade talks fail, Von der Leyen tells FT. (2025 m. balandžio 10 d.). Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/technology/eu-could-tax-big-tech-if-trump-trade-talks-fail-von-der-leyen-says-ft-2025-04-10/>

⁸ How to be a free European digital citizen. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://euroalter.com/journal/how-to-be-a-free-european-digital-citizen/>

⁹ Boland, M. (2024 m. birželio 18 d.). Rich Get Richer: Big Tech's Ad-Revenue Dominance. Prieiga per internetą: <https://www.localogy.com/2024/06/rich-get-richer-big-techs-ad-revenue-dominance/>

Esminis ES ginčo su technologijų galiūnėmis politinis ir ekonominis klausimas - kas turėtų valdyti internetines prekybos vietas, asmens duomenis ir skaitmeninę infrastruktūrą - nacionalinės ES vyriausybės ir Bendrijos institucijos ar *Big Tech* įmonės?¹⁰

Šioje apžvalgoje nagrinėjami trečiųjų šalių technologijų milžinių dominavimo Europos rinkoje aspektai, JAV žinybų galimybės prieiti prie ES vartotojų duomenų, Bendrijos skaitmenos srities reglamentavimas ir *Big Tech* produktams kuriamos europietiškos alternatyvos.

2. Europos priklausomybė nuo amerikietišκών technologijų milžinių

Šiame skyriuje bendrais bruožais apžvelgiami Europos (įskaitant ES) priklausomybę nuo amerikietišκών *Big Tech* kompanijų rodantys faktai ir su tuo susijusios problemos.

Pvz., **apie 80 proc. debesų kompiuterijos paslaugų 2024 m. ES pirko iš amerikiečių *Big Tech* kompanijų, daugiausia iš *Amazon Web Services*, *Google* ir *Microsoft Azure***. Iš viso šios paslaugos tais metais atsiėjo maždaug 265 mlrd. eurų, teigiama Prancūzijos tyrimų įstaigos *Asterès* apžvalgoje¹¹. Kainos atžvilgiu debesijos paslaugų vertė lygintina su ES energetinių išteklių importu, 2024 m. siekusi 379,5 mlrd. eurų¹².

Debesijos paslaugų kainų vertinimai dažniausiai atliekami kompanijų apklausos būdu. Atsižvelgiant į paslaugų masiškumą, galimi nemaži duomenų skirtumai. Pvz., *Statista* tyrėjų teigimu, 2024 m. debesijos rinka Europoje sudarė 129 mlrd. eurų¹³. Tas pat šaltinis prognozuoja, kad 2027 m. debesijos paslaugų apimtys Europoje pasieks 260 mlrd. eurų¹⁴.

Interneto naršyklių, kurios sujungtos su vadinamaisiais paieškos varikliais (angl. *search engines*), rinkai irgi būdinga JAV *Big Tech* monopolija.

1 lentelė. Populiariausių paieškos sistemų rinkos dalys* Europoje 2023 m.
© (duomenys) *Yaguara*, 2025¹⁵

Paieškos sistema	Kilmės šalis	Rinkos dalis (proc.)
Google	JAV	93,15
Bing	JAV	3,02
YANDEX	Rusija	1,8

¹⁰ EU vs. Big Tech: The \$Trillion Tug of War Over Data, Power, and Sovereignty: How Europe's Regulatory Crackdown Might Change the World Digital Order. (2025 m. balandžio 10 d.). Prieiga per internetą: <https://medium.com/@devlink/eu-vs-big-tech-the-trillion-tug-of-war-over-data-power-and-sovereignty-5dd15a7a24d3>

¹¹ American Tech Giants Capture 80% of Europe's Cloud Spending. (2025 m. gegužės 2 d.). Prieiga per internetą: <https://incyber.org/en/article/american-tech-giants-capture-80-europes-cloud-spending/>

¹² Imports of energy products to the EU down in 2024. (2025 m. kovo 21 d.). Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250321-1>

¹³ Vailshery, L. (2025 m. gegužės 6 d.). Cloud computing in Europe - statistics & facts. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/topics/8472/cloud-computing-in-europe/#topicOverview>

¹⁴ Vailshery, L. (2023 m. birželio 14 d.). Europe: cloud computing market size forecast 2017-2030. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/forecasts/1235161/europe-cloud-computing-market-size-by-segment>

¹⁵ Mosby, A. (2025 m. vasario 6 d.). Search Engine Market Share From 2015-2025 (Top Players) Prieiga per internetą: <https://www.yaguara.co/search-engine-market-share/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Yahoo!	JAV	0,96
DuckDuckGo	JAV	0,48
Ecosia	Vokietija	0,23

*Rinkos dalis apibrėžiama kaip interneto vartotojų, naudojančių konkrečią paieškos sistemą, dalis. Į tai, kad tas pats vartotojas gali naudoti kelias paieškos sistemas, neatsižvelgiama.

Iš nurodytų šešių paieškos sistemų tik dvi nėra amerikietiškos: vokiška Ecosia ir rusiška YANDEX. Pastaroji pateko į aprėptį todėl, kad statistika apima geografinės Europos duomenis.

Big Tech bendrovės yra įpareigosios saugoti vartotojų duomenis: tapatybę (vardą, pavardę), prisijungimo slaptažodžius, elektroninių žinučių tekstus ir kt. Kompanijos legaliai renka duomenis apie klientų naršymo ir pirkimo įpročius¹⁶.

Duomenų cirkuliaciją tarp Jungtinių Valstijų ir ES (įjungiant Europos ekonominės erdvės (EEE) valstybes¹⁷, taip pat Jungtinę Karalystę, Šveicariją) reguliuoja **ES ir JAV duomenų privatumo sistema (EU-U.S. Data Privacy Framework)**¹⁸. Tai po ilgų derybų 2023 metų liepą įsigaliojęs normų paketas, kuriuo JAV valstybiniai interesai derinami su Bendrijos teise. **Pagal JAV Užsienio žvalgybos stebėsenos aktą (Foreign Intelligence Surveillance Act, FISA), prie Big Tech kompanijų turimų duomenų gali prieiti valstybė**¹⁹. Tad jeigu, pvz., Google disponuoja kokiais nors elektroninio susirašinėjimo duomenimis, atitinkamos amerikiečių žinybos, pasiremamos FISA, gali juos peržvelgti²⁰. 2022 m. spalio 7 d. buvęs JAV prezidentas Joe Bidenas pasirašė įsaką, kuriuo Jungtinių Valstijų žvalgybos žinybos įpareigosios pertvarkyti savo veikimo tvarką pagal ES ir JAV duomenų privatumo sistemą²¹.

Jungtinėse Valstijose internetiniai duomenys tikrinami ne vien žvalgybos įstaigų, bet ir Federalinio tyrimų biuro, policijos reikalavimais. 2014–2024 m. JAV žinybos legaliai gavo prieigą prie 3,16 mln. interneto paskyrų, kuriomis disponavo trys kompanijos: Meta, Apple, Google²². Nuo 2014 m. pabaigos iki 2024 m. pradžios valstybei atvertų paskyrų skaičius išaugo tokiu mastu:

- Meta 675 proc.;
- Apple 621 proc.;
- Google 530 proc.²³

Nuo 2023 m. vidurio iki 2024 m. vidurio JAV žinybų užklausų skaičius (500 tūkst.) pranoko likusių vadinamųjų „14 akių“ valstybių užklausų kiekį²⁴ („14 akių“ bendradarbiavimo tinklas apima JAV, Jungtines

¹⁶ Kim, C. et al. (2022 m. kovo 12 d.). Data Privacy Through the Lens of Big Tech. Prieiga per internetą:

<https://www.theregreview.org/2022/03/12/saturday-seminar-data-privacy-through-lens-big-tech/>

¹⁷ Europos ekonominė erdvė (EEE) sudaro ES ir Islandiją, Norvegiją, Lichtenšteinas. Žr.: Europos ekonominė erdvė (EEE), Šveicarija ir Europos šiaurė. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/169/europos-ekonomine-erdve-eee-sveicarija-ir-europos-siaure>

¹⁸ European Data Protection Board. (2024 m. liepos 16 d.). ES ir JAV duomenų privatumo sistema. DUK Europos įmonėms. Prieiga per internetą: https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-12/edpb_dp_faq-for-businesses_lt.pdf

¹⁹ JAV ir ES susitarė dėl transatlantinio asmens duomenų perdavimo pakto. (2022 m. kovo 25 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2022/03/25/news/jav-ir-es-susitare-del-transatlantinio-asmens-duomenu-perdavimo-pakto-22841347>

²⁰ How Government Surveillance and Big Tech Erase Your Privacy Rights. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://mlfa.org/how-government-surveillance-and-big-tech-erase-your-privacy-rights/>

²¹ Questions & Answers: EU-U.S. Data Privacy Framework (2022 m. spalio 7 d.). Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/qanda_22_6045

²² Koch, R. (2025 m. vasario 27 d.). Authorities worldwide can see more than ever, with Big Tech as their eyes. Prieiga per internetą: <https://proton.me/blog/big-tech-data-requests-surge>

²³ Ten pat.

²⁴ Ten pat.

Karalystės, Australijos, Naujosios Zelandijos, Kanados, Danijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Norvegijos, Vokietijos, Belgijos, Italijos, Ispanijos, Švedijos žvalgybas bei teisėsaugos institucijas²⁵). Kadangi užklausų pagal FISA statistika yra įslaptinta, aukščiau pateikti duomenys (įskaitant „14 akių“ valstybes) rodo, kiek paskyrų atverta tiriant įvairias kriminalines veikas. **Europoje saugomi duomenys yra prieinami užsienio valstybių teisėsaugai (taip pat ir JAV) pagal abipusio teisinio bendradarbiavimo sutartis**²⁶.

Taigi, amerikietiškos kompiuterijos produkcijos vyravimas Europoje gali kelti komercinio ir politinio nesaugumo problemų, nes didžiuma duomenų disponuoja kelios amerikietiškos kilmės *Big Tech* kompanijos, kurios įpareigos legaliai atskleisti europietiškus duomenis JAV žinybų reikalavimu.

3. ES teisiniai įrankiai, reguliuojantys skaitmeninę erdvę

Šiame skyriuje apžvelgiami ES norminiai aktai, įvairiais atžvilgiais reguliuojantys skaitmeninių duomenų sritį.

2018 m. gegužės 25 d. įsigaliojo Europos Parlamento ir ES Tarybos priimtas **Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR)** (angl. *General Data Protection Regulation*)²⁷, kuriuo užtikrinama asmenų apsauga, kai jų duomenis tvarko privatusis sektorius ir dauguma viešojo sektoriaus subjektų. Šis reglamentas turi tiesioginį teisinį poveikį ir nereikalauja perkėlimo į nacionalinę teisę. BDAR veikia EEE²⁸. Reglamentas taip pat taikomas ES bei EEE išorės komunikacijoms.

BDAR tapo pavyzdiniu modeliu daugeliui šios srities teisės aktų kitose šalyse, įskaitant Braziliją, Japoniją, Singapūrą, Pietų Afriką, Pietų Korėją, Šri Lanką ir Tailandą. Išstojusi iš ES, Jungtinė Karalystė priėmė savo reglamentą, identišką BDAR. 2018 m. priimtas Kalifornijos vartotojų privatumo įstatymas turi daug panašumo su BDAR²⁹.

Už BDAR pažeidimus įmonėms gali būti skirtos **baudos, siekiančios iki 4 proc. jų visose pasaulio valstybėse gautų metinių pajamų**³⁰. Tikslius duomenis apie pažeidėjus galima rasti BDAR baudų registre³¹.

Pvz., 2023 m. žiniasklaidos dėmesį patraukė apie 1,3 mlrd. JAV dolerių siekusi bauda bendrovei *Meta*.³² Tai ne vienintelė šiai kompanijai už duomenų apsaugos pažeidimus skirta solidi bauda. Registro duomenimis, nuo 2022 m. rugsėjo 5 d. iki 2023 m. sausio 4 d. *Meta* dar bausta 405 mln., 265 mln. ir 390 mln. JAV dolerių sumomis. Nuo

²⁵ Karbauskas, Š. (2025 m. balandžio 22 d.). Five, Nine, and Fourteen Eyes alliances explained. Prieiga per internetą: <https://cybernews.com/resources/5-eyes-9-eyes-14-eyes-countries/>

²⁶ Meyers, Z. (2023 m. kovo 2 d.). Can the EU afford to drive out American cloud services? Prieiga per internetą: <https://www.cer.eu/insights/can-eu-afford-drive-out-american-cloud-services>

²⁷ Europos Sąjungos Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR). (n. d.). Prieiga per internetą: <https://gdpr-text.com/lt/>

²⁸ The History of the General Data Protection Regulation. (n. d.). Prieiga per internetą: https://www.edps.europa.eu/data-protection/data-protection/legislation/history-general-data-protection-regulation_en

²⁹ Data Protection. Laws of the World. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.dlapiperdataprotection.com/>

³⁰ GDPR Fines / Penalties. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://gdpr-info.eu/issues/fines-penalties/>

³¹ GDPR Enforcement Tracker. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.enforcementtracker.com/>

³² Satariano, A. (2023 m. gegužės 22 d.). Meta Fined \$1.3 Billion for Violating E.U. Data Privacy Rules. Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2023/05/22/business/meta-facebook-eu-privacy-fine.html>

2024 m. rugsėjo 27 d. iki tų pačių metų gruodžio 17 d. *Metai* skirtos dar dvi baudos: 91 mln. ir 251 mln. JAV dolerių³³. Registro duomenimis, Prancūzijoje kompanijai Google 2019 m. ir 2021 m. skirtos 50 mln. ir 90 mln. JAV dolerių baudos. Švedijoje Google 2020 m. „prasikalto“ už 5 mln. JAV dolerių, 2022 m. Ispanijoje – už 10 mln. JAV dolerių³⁴.

Baudų registre yra Lietuvos subjektų. Pvz., 2024 metų spalį Vilniaus apskrities administracijai skirta 9 tūkst. JAV dolerių bauda³⁵. Lietuvoje BDAR laikymąsi prižiūri Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija³⁶.

BDAR ketinama tobulinti³⁷, o 2025 m. viduryje reformų pavidalas tapo aiškesnis. Pvz., nauja reglamento redakcija siekiama palengvinti mažų ir vidutinių įmonių atitikties reikalavimus. Šiuo metu įmonės, turinčios iki 250 darbuotojų, atleidžiamos nuo veiklos įrašų saugojimo ir ataskaitų teikimo, nebent jų veiklos sritis tvarkant duomenis yra susijusi su didesne rizika (pvz., dirba sveikatos apsaugos srityje). Nauji pasiūlymai šią ribą smarkiai praplėstų. Siūlomas naujas „mažų ir vidutinių įmonių“ apibrėžimas, apimantis juridinius asmenis, kuriuose dirba iki 750 darbuotojų ir kurių apyvarta mažesnė nei 150 mln. eurų arba bendras turtas nesiekia 129 mln. eurų. Šioms įmonėms būtų taikomi paprastesni ataskaitų teikimo reikalavimai, nebent jos tvarko ypatingus duomenis (pvz., susijusius su valstybės saugumu) arba vykdo su didele rizika susijusią veiklą³⁸.

Vienas svarbiausių ES skaitmeninės strategijos elementų yra **Skaitmeninių rinkų aktas (SRA, angl. Digital Markets Act)**³⁹, apibrėžiantis objektyvius kriterijus, pagal kuriuos didelė interneto platforma gali būti laikoma beveik monopoline kokios nors prieigos valdytoja. Prieigos valdytojos yra didelės skaitmeninės platformos, teikiančios bet kokias iš anksto nustatytas skaitmenines paslaugas, tokias kaip interneto paieškos sistemos, programėlių parduotuvės, pranešimų mainų paslaugos ir pan. Anglakalbėse komunikacijose prieigos valdytojas vadinamas „vartų sargu“ – *gatekeeper*.

Kompanija įvardijama kaip „vartų sargas“, jeigu ji:

- užima tvirtą ekonominę poziciją, daro didelį poveikį vidaus rinkai ir veikia daugelyje ES šalių;
- atlieka reikšmingą tarpininkavimo vaidmenį – teikia paslaugas dideliame individų ir ūkio subjektų skaičiui;
- yra ilgą laiką įsitvirtinusi rinkoje, t. y., jos pozicija jau kurį laiką išlieka stabili⁴⁰.

Konkrečiau taikant SRA kriterijus, „vartų sargų“ kategorijai priskiriamos kompanijos:

- kurių metinė apyvarta EEE yra ne mažesnė nei 7,5 mlrd. eurų;
- teikiančios pagrindinės platformos paslaugas, kuriomis ES rinkoje naudojasi per 45 mln. aktyvių galutinių vartotojų per mėnesį ir per 10 000 aktyvių verslo vartotojų per metus;

³³ GDPR Enforcement Tracker. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.enforcementtracker.com/>

³⁴ Ten pat.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://vdai.lrv.lt/lt/>

³⁷ EU Eyes Deregulation to Boost Global Competitiveness. (2025 m. balandžio 28 d.). Prieiga per internetą:

<https://securitybuzz.com/cybersecurity-news/eu-eyes-deregulation-to-boost-global-competitiveness/>

³⁸ GDPR is being simplified, but that makes AI compliance more complicated. (2025 m. birželio 4 d.). Prieiga per internetą:

<https://vinciworks.com/blog/gdpr-is-being-simplified-but-that-makes-ai-compliance-more-complicated/>

³⁹ Skaitmeninių rinkų aktas. (n. d.). Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_lt

⁴⁰ Carugati, C. (2023 m. sausio 20 d.). The difficulty of designating gatekeepers under the EU Digital Markets Act. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/blog-post/difficulty-designating-gatekeepers-under-eu-digital-markets-act>

- kurios per pastaruosius trejus finansinius metus atitiko du ankstesnius punktus⁴¹.

2023 metų rugsėjį EK įvardijo šešis prieigos valdytojus. Vėliau „vartų sargų“ skaičius padidėjo iki 7. Iš viso nustatytos 23 pagrindinės šių prieigos valdytojų teikiamos paslaugos. (Prieigų pavyzdžiai: *Facebook, Instagram, Messenger, Whatsapp* – visų jų savininkė yra kompanija *Meta*, „vartų sargas“)⁴².

Dabartinį ES patvirtintą **7 „vartų sargų“ sąrašą sudaro: 5 JAV kilmės kompanijos *Microsoft, Meta, Alphabet* (*Google, YouTube* ir *Android* savininkė), *Amazon* ir *Apple*, programėlę *TikTok* valdanti kinų įmonė *ByteDance* ir apgyvendinimo paslaugas teikianti bendrovė *Booking.com*, kurios būstinė yra *Amsterdame (Nyderlandai)*.**⁴³

SRA normomis siekiama užtikrinti, kad prieigos valdytojai elgtųsi sąžiningai ir paliktų erdvės konkurencijai. **Reikalavimai „vartų sargams“:**

- **duomenų tvarkymas ir tikslinė reklama.** Prieigos valdytojas prieš rinkdamas ir tvarkydamas asmens duomenis tikslinei rinkodarai privalo gauti vartotojo sutikimą. Draudžiama jungti asmens duomenis iš skirtingų pagrindinės platformos paslaugų arba naudoti asmens duomenis kitų prieigos valdytojo teikiamų paslaugų kontekste.
- **Nediskriminavimas.** Prieigos valdytojas neturi diskriminuoti verslo vartotojų neleidamas šiems siūlyti tų pačių produktų ar paslaugų per trečiųjų šalių teikiamas internetinio tarpininkavimo paslaugas arba per savo tiesioginius internetinius prekybos kanalus skirtingomis kainomis ar skirtingomis sąlygomis.
- **Komunikacijos ir reklamos laisvė.** Prieigos valdytojas privalo leisti verslo vartotojams pristatyti ir reklamuoti savo prekes ir paslaugas galutiniams vartotojams, pritrauktiems per prieigos valdytojo pagrindinę platformą, neatsižvelgiant į tai, ar pritrauktieji naudoja prieigos valdytojo paslaugomis. Taip skatinama sąžininga konkurencija ir užtikrinama, kad verslo vartotojai galėtų laisvai pasiekti savo tikslinę auditoriją.
- **Prieiga prie turinio ir paslaugų.** Prieigos valdytojas privalo leisti galutiniams vartotojams pasiekti ir naudoti turinį, prenumeratas, funkcijas ir kitus elementus per savo pagrindinės platformos paslaugas naudojant trečiosios šalies programinę įrangą. Taip išplečiamos vartotojų galimybės rinktis, o prieigos valdytojui užkertamas kelias riboti prieigą prie tam tikrų paslaugų.
- **Skundai ir ginčų sprendimas.** Prieigos valdytojas neturi trukdyti ar riboti verslo ar galutinių vartotojų galimybių kreiptis į valdžios institucijas (įskaitant nacionalinius teismus) dėl įstatymų pažeidimų (kitais tariant, prieigos valdytojas neturi trukdyti su juo bylinėtis). Prieigos valdytojais raginami nustatyti teisėtus skundų nagrinėjimo mechanizmus, kad būtų galima spręsti bet kokius vartotojų iškeltus klausimus⁴⁴.

⁴¹ Determining gatekeepers under the Digital Markets Act. (2024 m. spalio 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.granthornton.ie/insights/factsheets/determining-gatekeepers-under-the-digital-markets-act/>

⁴² Gatekeepers. (n. d.). Prieiga per internetą: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/gatekeepers_en

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ DMA gatekeepers: Their role and impact under the Digital Markets Act. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://usercentrics.com/knowledge-hub/role-of-gatekeepers-under-digital-markets-act/>

SRA nesilaikymas gali užtraukti baudas iki 10 proc. įmonės pasaulinių pajamų. Kelių pažeidimų atveju bauda negali viršyti įmonės 20 proc. pasaulinių pajamų per vienerius finansinius metus⁴⁵.

Kaip jau minėta, įtemptų JAV ir ES santykių kontekste ypatingą visuomenės dėmesį patraukė 2025 m. balandžio 22 d. EK sprendimas dėl SRA pažeidimų skirti baudas amerikiečių kompanijoms *Meta* (500 mln. JAV dolerių) ir *Apple* (200 mln. JAV dolerių)⁴⁶.

Internetinio turinio moderavimas, jo kokybė, neleistino turinio užkardymas ir panašūs klausimai reglamentuojami **Skaitmeninių paslaugų aktu (SPA, angl. Digital Service Act)**⁴⁷. Jo normomis siekiama sukurti saugesnę interneto aplinką skaitmeninių paslaugų vartotojams ir bendrovėms, taip pat užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą skaitmeninėje erdvėje.

SPA nustatytos taisyklės apima:

- kovą su neteisėtu turiniu internete, įskaitant prekes, paslaugas ir informaciją;
- kovą su visuomenei kylančiais pavojais internete;
- prekyautojų elektroninėse prekyvietėse atsekamumą;
- interneto platformoms taikomas skaidrumo priemonės;
- griežtesnę priežiūrą⁴⁸.

SPA galioja skaitmeninėms platformoms, kurios įvardytos kaip „labai didelės tiesioginiu režimu veikiančios platformos“ (angl. *Very Large Online Platforms*), ir paieškos sistemoms, patenkančioms į „labai didelių tiesioginiu režimu veikiančių paieškos sistemų“ kategoriją (angl. *Very Large Online Search Engines*). Pastarosios šiuo metu yra dvi: *Bing* ir *Google Search*, o labai didelių platformų sąrašė yra 17 pozicijų:

- *Alibaba AliExpress*;
- *Amazon Store*;
- *Apple AppStore*;
- *Booking.com*;
- *Facebook*;
- *Google Play*;
- *Google Maps*;
- *Google Shopping*;
- *Instagram*;
- *LinkedIn*;
- *Pinterest*;
- *Snapchat*;

⁴⁵ The final text of the Digital Markets Act (DMA) (n. d.). Prieiga per internetą: https://www.eu-digital-markets-act.com/Digital_Markets_Act_Article_30.html

⁴⁶ Commission finds Apple and Meta in breach of the Digital Markets Act. (2025 m. balandžio 23 d.). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1085

⁴⁷ Skaitmeninių paslaugų aktas. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/digital-services-act/>

⁴⁸ Ten pat.

- TikTok;
- Twitter (dabar X);
- Wikipedia;
- YouTube;
- Zalando⁴⁹.

ES Taryba priėmė SPA 2022 metų spalį. Naujosios taisyklės taikomos nuo 2024 m. vasario 17 d. Pagal jas EK **už SPA pažeidimą gali skirti baudas iki 6 proc. pažeidėjo metinės apyvartos**. Už delsimą pašalinti pažeidimus galima sulaukti baudų, siekiančių iki 5 proc. pažeidėjo dienos apyvartos⁵⁰.

Dar viena *Big Tech* atstovus tramdanti priemonė – **ES antimonopoliniai teisės aktai**. Pvz., 2009–2024 m. laikotarpiu EK dėl antimonopolinės teisės pažeidimų kompanijoms *Google*, *Apple* ir *Intel* skyrė baudas nuo 1,06 mlrd. iki 4,3 mlrd. eurų⁵¹. *Intel* iki šiol bylinėjasi dėl 1,06 mlrd. eurų baudos, kuri teismo sprendimu buvo sumažinta iki 376 mln. eurų⁵².

Trumpo administracijos atstovų teigimu, ES politika amerikietiško *Big Tech* įmonių atžvilgiu (t. y. baudos) yra būdas papildomai apmokestinti JAV kompanijas⁵³. 2025 metų balandį kompanijoms *Apple* ir *Meta* EK skirtos sumos (atitinkamai 500 mln. ir 200 mln. eurų) – baudų pagal SRA precedentas⁵⁴. 2025 m. gegužės 7 d. žiniomis, JAV derybos su ES dėl muitų buvo įstrigusios būtent dėl minėtų baudų⁵⁵.

Pažymėtina, kad antimonopoliniai įstatymai prieš *Big Tech* įmones taikomi ir JAV. Šiuo metu vyksta teismas dėl kompanijos *Google*, kurios akcijos vertinamos 1,81 trilijono JAV dolerių, išskaidymo⁵⁶. JAV Vyriausybė priekaištauja *Google*, kad jos naršyklė *Chrome* monopolistiškai nukreipia užklausas į *Google* paieškos sistemą. Vienas iš galimų monopolijos išskaidymo variantų – *Chrome* pardavimas⁵⁷.

2024 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs **ES Dirbtinio intelekto (DI) aktas** (angl. *EU AI Act*) – pirmas DI sritį reguliuojantis teisės aktas pasaulyje, kuris reglamentuoja DI sistemų pardavimą ir taikymą ES⁵⁸. Kai kurios DI akto normos įsigalioja laipsniškai per nustatytą laiką (iki 36 mėn.)⁵⁹. Nors šio dokumento jurisdikcija

⁴⁹ New Eurojust Factsheet on the Digital Services Act. (2024 m. gegužės 16 d.). Prieiga per internetą: <https://eucrim.eu/news/new-eurojust-factsheet-on-the-digital-services-act/>

⁵⁰ The enforcement framework under the Digital Services Act. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-enforcement>

⁵¹ EU's five biggest antitrust fines on big tech. (2024 m. kovo 4 d.). Prieiga per internetą: https://techxplore.com/news/2024-03-eu-biggest-antitrust-fines-big.html#google_vignette

⁵² Yun Chee, F. (2025 m. gegužės 16 d.). Intel spars with EU regulators over \$421.4 million antitrust fine. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/sustainability/boards-policy-regulation/intel-spars-with-eu-regulators-over-4214-million-antitrust-fine-2025-05-16/>

⁵³ Micheletti, F. (2025 m. balandžio 2 d.). Trump's antitrust agency chief blasts EU digital rules as 'taxes on American firms' Prieiga per internetą: <https://www.politico.eu/article/trumps-antitrust-agency-chief-blasts-eu-digital-rules-as-taxes-on-american-firms/>

⁵⁴ Datta, A. (2025 m. balandžio 8 d.). How any EU crackdown on Big Tech will work. Prieiga per internetą: <https://www.euractiv.com/section/tech/news/how-any-eu-crackdown-on-big-tech-will-work/>

⁵⁵ Franey, J. (2025 m. gegužės 7 d.). Trump trade talks with EU delayed over massive fines, taxes on Big Tech. Prieiga per internetą: <https://nypost.com/2025/05/07/business/eus-massive-fines-on-big-tech-delay-trump-tariff-talks-sources/>

⁵⁶ Antitrust - Strategic Intelligence. (2025 m. gegužės 6 d.) Prieiga per internetą: <https://www.globaldata.com/store/report/antitrust-in-tmt-industry-theme-analysis/>

⁵⁷ McCabe, D. (2025 m. balandžio 21 d.). U.S. Asks Judge to Break Up Google. Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2025/04/21/technology/google-search-remedies-hearing.html>

⁵⁸ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. (2025 m. vasario 19 d.). Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence>

⁵⁹ AI Act. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>

apima tik ES, aktas gali turėti toli siekiančių pasekmių tarptautinėms įmonėms, planuojančioms plėstis Europoje. Kita vertus, DI aktas skatina reguliuoti dirbtinio intelekto technologijas ir kitose šalyse⁶⁰.

Šiuo aktu DI sistemos klasifikuojamos pagal rizikingumą, ir kai kurių jų taikymas yra draudžiamas⁶¹. DI rizikingumo laipsniai ir sistemų pavyzdžiai:

- **minimali rizika** – vaizdo žaidimai, nepageidaujamo el. pašto filtrai (angl. *spam filters*).
- **Ribota rizika** – pokalbių robotai (angl. *chatbots*), aptarnaujantys klientus realiuoju laiku, turinio rekomendacijų sistemos.
- **Didelė rizika** – personalo atrankos sistemos, sveikatos diagnostikos sistemos, biometrinės asmens identifikavimo sistemos.
- **Nepriimtina rizika** – DI sistemos, sukurtos valdžios institucijų nuolatiniam žmonių stebėjimui ar socialiniam vertinimui, DI grįsti manipuliavimo metodai, nukreipti į konkrečių grupių pažeidžiamumą, taip pat biometrinis žmonių identifikavimas realiuoju laiku viešosiose erdvėse be pagrįstos priežasties.

ES DI aktas draudžia diegti, naudoti, pateikti rinkai nepriimtina riziką keliančias dirbtinio intelekto sistemas. Šios sistemos laikomos nesuderinamomis su ES vertybėmis ir pagrindinėmis teisėmis, įskaitant privatumą ir nediskriminavimą, išskyrus legalius atvejus, kai valstybė gali prieiti prie asmeninių duomenų.

Kaip matyti, ES nustatytas griežtas duomenų srities reguliavimas, kurio pavyzdžiu kitos valstybės kuria savo normas, apriboja *Big Tech* bendroves.

4. JAV ir ES trinties dėl muitų poveikis *Big Tech* sektoriui

Trumpo administracija skatina *Big Tech* lobizmą, nukreiptą į ES konkurencijos reglamentus ir apskritai ES teisės aktus skaitmenos sferoje⁶².

Viešai prieinami duomenys leidžia įvertinti *Big Tech* atstovų lobizmo Briuselyje mastą. Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktų 2021 m. duomenų, šioje veikloje dominuoja JAV kompanijos.

2 lentelė. *Big Tech* kompanijų išlaidos lobizmui Europos Sąjungoje 2021 m.
© (duomenys) *EU Transparency Register*⁶³.

Kompanija	Suma (mln. JAV dolerių)
Google	5,8
Facebook Ireland Limited	5,5
Microsoft Corporation	5,3

⁶⁰ Chan, K. (2023 m. gruodžio 11 d.). Europe agreed on world-leading AI rules. How do they work and will they affect people everywhere? Prieiga per internetą: <https://apnews.com/article/eu-ai-act-artificial-intelligence-regulation-0283a10a891a24703068edcae3d60deb>

⁶¹ Rugpjūčio 1 d. įsigaliojo ES dirbtinio intelekto aktas: Inovacijų agentūra padės verslams prisitaikyti prie pokyčių. (2024 m. rugpjūčio 1 d.). Prieiga per internetą: <https://inovacijuagentura.lt/news/2024/07/rugpjucio-1-d.-isigaliojo-es-dirbtinio-intelektto-aktas-inovaciju-agentura-pades-verslams-prisitaikyti-prie-pokyciu.html?lang=lt>

⁶² Ten pat.

⁶³ Silva, M., Bank M. (2021 m. rugsėjo 1 d.). How Big Tech money skews the European playing-field. Prieiga per internetą: <https://www.socialeurope.eu/how-big-tech-money-skews-the-european-playing-field>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Apple Inc.	3,5
Huawei Technologies	3,0
Amazon Core Europe SARL	2,8
IBM Corporation	1,8
Intel Corporation	1,8
QUALCOMM Incorporated	1,8
Vodafone Belgium SA	1,8

Kai kurie JAV *Big Tech* įmonių vadovai tiesiogiai prašo Trumpo paramos kovoje su ES. 2025 m. pradžioje Meta vadovas Markas Zuckerbergas viešai skundėsi dėl Europoje taikomos cenzūros ir paragino JAV prezidentą apginti nuo jos *Big Tech*. Apple vadovas Timas Cookas prašė, kad Baltieji rūmai įsikištų dėl jo bendrovei ES skirtų baudų⁶⁴.

Tačiau **Briuselis yra pareiškęs, kad derybose su JAV dėl muitų tarifų nenusileis dėl ES normų, reguliuojančių skaitmenos sferą**⁶⁵ (2025 m. gegužės 23 d. duomenys). Priešingai – plėtojantis prekybos karui, kurį sukėlė prezidento Trumpo įvesti arba ketinami įvesti muitai, amerikietiškos *Big Tech* kompanijos tampa potencialiais ES atsakomųjų veiksmų taikiniai⁶⁶. Pvz., Prancūzijos ekonomikos ministras Ericas Lombardas 2025 metų balandžio pradžioje pasiūlė griežtesnę *Big Tech* naudojamų duomenų kontrolę⁶⁷.

Von der Leyen 2025 metų balandį išsakė **idėją apmokestinti *Big Tech* kompanijų iš reklamos ES gaunamas pajamas**⁶⁸. Šiuo metu tokia priemonė kelia nemažai klausimų pačioje Bendrijoje. Esminė abejonė dėl EK pirmininkės pasiūlymo – *Big Tech* apmokestinimas yra sunkiai realizuojamas dėl to, kad kiekviena ES narė savo mokesčius nusistato individualiai⁶⁹. Nepaisant solidžios ES teisinės bazės skaitmenos srityje, kyla abejonų dėl tokio mokesčio pagrindimo ES teisės aktais⁷⁰.

Von der Leyen yra užsiminusi, kad **ES gali panaudoti prieš Jungtines Valstijas reglamentą dėl ES ir jos valstybių narių apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos** (angl. *Anti-Coercion Instrument, ACI*), kuris neoficialiai pramintas „didžiąja bazuka“⁷¹.

Nuo 2023 metų gruodžio galiojantis ACI sukurtas po to, kai Lietuva bandė sustiprinti ryšius su Taivanu. Kinija pasmerkė Lietuvos veiksmus kaip „vienos Kinijos“ principo pažeidimą. Pekinas pažemino diplomatinį santykių su Lietuva lygį ir ėmė trikdyti prekybą tarp abiejų šalių. Dėl šio incidento buvo inicijuotas ACI, skirtas apsaugoti ES nares nuo užsienio ekonominio spaudimo. ACI įgalina ES reaguoti ekonominio bauginimo atvejais⁷².

⁶⁴ Roberts, S. (2025 m. gegužės 21 d.). US-EU digital regulation tensions risking tech industry trade war. Prieiga per internetą: <https://www.verdict.co.uk/us-eu-digital-regulation-tensions-risking-tech-industry-trade-war/?cf-view>

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Martens, B. (2025 m. balandžio 11 d.). EU targeting of digital services in tariff retaliation would present challenges. Prieiga per internetą: <https://www.bruegel.org/first-glance/eu-targeting-digital-services-tariff-retaliation-would-present-challenges>

⁶⁷ Haec, P. (2025 m. balandžio 6 d.). France suggests targeting Big Tech's data use in response to US tariffs. Prieiga per internetą: <https://www.politico.eu/article/france-suggest-to-regulate-data-in-response-to-trump-tariffs/>

⁶⁸ Khalaf, R. et al. (2025 m. balandžio 10 d.). EU could tax Big Tech if Trump trade talks fail, says von der Leyen. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/fba18bd9-46f9-4736-89f3-976afe3abf7a>

⁶⁹ Sorgi, G. et al. (2025 m. balandžio 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.politico.eu/article/why-eu-ursula-von-der-leyen-big-tech-tax-plan-is-bluster/>

⁷⁰ Žr. 66 šaltinį.

⁷¹ De La Feld, S. (2025 m. balandžio 11 d.). Tariffs: von der Leyen reveals her cards; US Big Tech in the crosshairs if talks fail. Prieiga per internetą: <https://www.eunews.it/en/2025/04/11/tariffs-von-der-leyen-reveals-her-cards-us-big-tech-in-the-crosshairs-if-talks-fail/>

⁷² Malmström, C. (2025 m. balandžio 14 d.). Could the EU's "big bazooka" be deployed against the US? Prieiga per internetą: <https://www.piiie.com/blogs/realtime-economics/2025/could-eus-big-bazooka-be-deployed-against-us>

ACI leidžia taikyti importo ir eksporto apribojimus prekėms bei paslaugoms, taip pat intelektinės nuosavybės teisėms ir tiesioginėms užsienio investicijoms. Be to, ACI suteikia galimybę nustatyti įvairius patekimo į ES rinką apribojimus, ypač viešiesiems pirkimams, taip pat produktų įvežimui į rinką pagal cheminių medžiagų ir sanitarijos normas. ES išaiškino dėl ACI teigiama, kad atsakomieji veiksmai taikomi tik kaip krašutinė priemonė. Jie turi būti proporcingi žalai, su kuria kovojama, taip pat tiksliniai ir laikini (t. y. taikomi tik tol, kol tęsiasi pažeidimas)⁷³.

Kaip išryškinta, šiuo metu konfrontuoja amerikietiškos *Big Tech* kompanijos, iš dalies remiamos JAV Vyriausybės, ir nuo *Big Tech* paslaugų priklausoma ES. Pastaroji deklaravo, kad nekeis teisės normų skaitmenos srityje. Trumpo administracijos spaudimo priemonė Europai yra muitai. ES atsakomųjų priemonių arsenale greta sunkiai įgyvendinamos idėjos apmokestinti amerikietišku *Big Tech* įmonių paslaugas – ACI, kurio galimo taikymo pasekmės kol kas sunkiai prognozuojamos.

5. Stambūs ES skaitmeninės infrastruktūros projektai

Šiame skyriuje apžvelgiamos europietiškos technologinės alternatyvos, kurių plėtojimas ir diegimas leistų pasiekti didesnę ES nepriklausomybę nuo trečiųjų šalių *Big Tech* kompanijų.

Bendrija nestokoja programinių dokumentų, nusakančių ES skaitmeninę raidą⁷⁴. „Prie skaitmeninio amžiaus prisitaikusi Europa“ – vienas iš šešių EK 2019–2024 m. laikotarpio politinių prioritetų. Kiti penki minėtos strategijos prioritetai:

- Europos žaliasis kursas;
- žmonėms tarnaujanti ekonomika;
- pasaulyje stipresnė Europa;
- europinės gyvensenos propagavimas;
- naujas postūmis Europos demokratijai⁷⁵.

ES siekis įgyti skaitmeninį suverenitetą kartu yra pastanga įveikti patiriamą „skaitmeninį kolonializmą“. Situaciją vaizdžiai nusakė Vokietijoje įsikūrusios tyrimo įstaigos *Bertelsman Stiftung* tyrėjas Martinas Hullinas, kuris teigia, kad per 80 proc. programinės įrangos Europa importuoja, 70 proc. bazinių DI modelių sukuria JAV, o **Europos kompanijoms programų kūrimo ir interneto srityje tenka tik 7 proc. pasaulinių išlaidų**⁷⁶.

⁷³ Questions and answers regarding the Anti-Coercion Instrument. (n. d.). Prieiga per internetą:

https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/protecting-against-coercion/qa-regarding-anti-coercion-instrument_en

⁷⁴ EU Digital Strategy. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://eufordigital.eu/discover-eu/eu-digital-strategy/>

⁷⁵ Europe and the 6 Key Priorities of the European Commission. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://unibocconi.libguides.com/europe>

⁷⁶ Hullin, M. (2025 m. vasario 13 d.). EuroStack – A European Alternative for Digital Sovereignty. Prieiga per internetą:

<https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/reframetech-algorithm-fuers-gemeinwohl/project-news/eurostack-a-european-alternative-for-digital-sovereignty>

Viena iš didelio masto iniciatyvų – sukurti **nepriklausomą europietišką mokėjimų sistemą**. Už tai agituoja Europos Centrinio Banko pirmininkė Christine Lagarde⁷⁷. Iniciatyva, kurią kai kas vadina mokėjimų revoliucija, pareikalautų didžiulių investicijų, tačiau sumažintų ES priklausomybę nuo JAV ir Kinijos platformų, tokių kaip *Visa*, *Mastercard*, *PayPal*, *Alipay*, ir užtikrintų Bendrijos finansinį suverenitetą. Toks žingsnis turėtų reikšmingų pasekmių JAV finansinių technologijų sektoriui, kadangi europietiška sistema būtų alternatyva *Visa* ir *Mastercard*.

Europietiškos mokėjimų sistemos projektas yra susijęs su platesniais ES siekiais sukurti **kapitalo rinkų sąjungą** (bendrą kapitalo rinką), kuri padidintų investicijų ir santaupų srautus Bendrijos viduje, suteikdama įmonėms geresnę prieigą prie finansavimo. Lagarde nuomone, visiškai suvienyta kapitalo rinka galėtų atverti kelią gilesnei integracijai, potencialiai generuojant ES iki 3 trln. eurų pridėtinės vertės per metus⁷⁸.

2024 metų rugsėjį startavo iniciatyva **EuroStack**, kurią parėmė įvairių Europos Parlamento partijų koalicija. *EuroStack* siekiama suburti pirmaujančias įmones, mokslo atstovus, politikos formuotojus ir visuomenininkus ES skaitmeninio suvereniteto labui. Iniciatyvos tikslas – ne tik sumažinti technologinę Europos priklausomybę, bet ir padidinti pramonės konkurencingumą, skatinti inovacijas, kurti tvarią suverenią infrastruktūrą, plėtoti tarpusavio tinklus ir kuo plačiau panaudoti skaitmenines technologijas.

Pasak *EuroStack* iniciatorių, siekdama išlikti konkurencinga, Europa turi stiprinti savo pajėgumus strateginių technologijų srityse, **apimančiose puslaidininkius, kompiuterijos tinklus, kosminius palydovus, programinę įrangą, debesiją, kvantines technologijas, daiktų internetą ir – svarbiausia – duomenis bei DI**⁷⁹. Iniciatyvos įgyvendinimui būtinos koordinuotos pastangos – panašiai kaip įvedant eurą reikėjo tarptautinių struktūrų sąveikos. *EuroStack* rezultatas būtų ES masto skaitmeninė infrastruktūra, pagrįsta bendromis platformomis, duomenų erdvėmis, kurioms galiotų bendri standartai, o strategijos ir investicijos būtų koordinuojamos. Vyriausybės ir įmonės laikytųsi požiūrio „Europa pirmiausia“, kai pirmenybė teikiama Europoje pagamintiems skaitmeniniams produktams, o ne užsienio analogams. Rezultatas būtų visiškai integruota skaitmeninė ekosistema, atverianti kelią kitam Europos bendrosios rinkos etapui.

2025 metų *EuroStack* ataskaitoje teigiama, kad tokios skaitmeninės ekosistemos sukūrimas užtruks maždaug dešimtmetį, ir iki 2035 m. *EuroStack* programoms **reikėtų apie 300 mlrd. eurų**^{80, 81}. JAV

⁷⁷ Alexander, N. (2025 m. balandžio 9 d.). EU's challenge to US payment giants. Prieiga per internetą: <https://www.bobsguide.com/eus-challenge-to-us-payment-giants/>

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Alexander, N. (2025 m. balandžio 9 d.). EU's challenge to US payment giants. Prieiga per internetą: <https://www.bobsguide.com/eus-challenge-to-us-payment-giants/>

⁸⁰ Bria, F. et al. (n. d.): EuroStack – A European Alternative for Digital Sovereignty. Prieiga per internetą:

<https://www.pubaffairsbruxelles.eu/opinion-analysis/eurostack-a-european-alternative-for-digital-sovereignty/>

⁸¹ Bria, F., Timmers, P., Gernone, F. (2025 m. vasario 18 d.): EuroStack – A European Alternative for Digital Sovereignty. Prieiga per internetą: https://www.euro-stack.info/docs/EuroStack_2025.pdf

organizacijos *Chamber of Progress* vertinimu, *EuroStack* projektas kainuotų maždaug 15-16 kartų brangiau – **per 5 trln. eurų**^{82, 83}.

ES skaitmeninio suvereniteto labui kuriamas europietiškas debesijos tinklas **Gaia-X**⁸⁴. Šios iniciatyvos kontekste siekiama sukurti saugią, dalyvių savivaldos principais pagrįstą federuotą duomenų infrastruktūrą. Joje būtų dalijamasi duomenimis, o vartotojai galėtų kontroliuoti prieigą prie duomenų ir jų naudojimą. 22 įmonės ir organizacijos (11 iš Vokietijos, 11 iš Prancūzijos) 2021 m. įsteigė tarptautinę ne pelno asociaciją GAIA-X AISBL, prie kurios vėliau prisijungė keli šimtai narių^{85, 86}.

Galima teigti, kad ES, nors ir vėluodama, ėmėsi strateginių didelio masto iniciatyvų, kurios Bendrijos teisės aktų reguliuojamoje erdvėje gali tapti jei ne visiška alternatyva (to ir nesiekiama), tai bent atsvara neeuropietiškos kilmės *Big Tech* kompanijoms.

6. Europietiškų alternatyvų vertybinis aspektas

Greta didelio masto projektų ES atsiranda iniciatyvų, orientuotų į piliečių „skaitmeninių teisių“ apsaugą.

Pvz., ne pelno organizacijos „European Alternatives“ teigimu, skubiausia Europos užduotis – ginti savo piliečių teises, suverenitetą ir pagrindines vertybes nuo vis labiau priešiško JAV technologijų gigantų ir jų sąjungininkų. Didelė žemyno priklausomybė nuo JAV kontroliuojamos skaitmeninės infrastruktūros – nuo puslaidininkių ir debesų kompiuterijos iki povandeninių kabelių – ne tik kenkia Europos konkurencingumui, nes užkerta kelią vietinėms alternatyvoms, bet ir leidžia tos infrastruktūros savininkams ja pasinaudoti siekiant pelno⁸⁷.

Panašių principų įkvėpti kuriasi įvairūs europietiški projektai, kurių kontekste visų pirma akcentuojamas vertybinis verslo aspektas⁸⁸.

Big Tech produktams, tokiems kaip *Gmail*, *Google Analytics*, *Amazon Web Services*, *Google Maps*, yra sukurtas ne vienas europietiškas pakaitalas⁸⁹. Pvz., graikų kilmės Liuksemburgo politikas Christosas Florosas ėmėsi vystyti europietišką **socialinį tinklą Monnet**. Taip siekiama įveikti amerikietiško socialinių tinklų *Facebook*, *Instagram*, *Youtube*, *X* (anksčiau *Twitter*), taip pat kiniškos trumpų vaizdo įrašų dalijimosi

⁸² Europe seeks tech independence amid strained ties with Trump's America. (2025 m. balandžio 16 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.france24.com/en/live-news/20250416-europe-seeks-to-break-its-us-tech-addiction>

⁸³ Harger, K., Jebelli, K. (2025 m. sausio 28 d.). Creating a European Tech Stack Could Cost Over 5 Trillion Euros. Prieiga per internetą:

https://progresschamber.org/wp-content/uploads/2025/01/ChoP_Cost-European-Tech-Stack.pdf

⁸⁴ GAIA-X. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://gaia-x.eu/>

⁸⁵ GAIA-X - Dashboard - EC Public Wiki - European Union. (2020). Prieiga per internetą:

https://wikis.ec.europa.eu/download/attachments/33527460/MIG12_GAIA-X.pdf?version=1&modificationDate=1606377365505&api=v2

⁸⁶ Gaia-X European Association for Data and Cloud (AISBL). Prieiga per internetą: <https://www.gaia-x.at/en/association-gaia-x-aisbl/>

⁸⁷ How to be a free European digital citizen. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://euroalter.com/journal/how-to-be-a-free-european-digital-citizen/>

⁸⁸ European alternatives for popular services. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://european-alternatives.eu/alternatives-to>

⁸⁹ Ten pat.

platformos *TikTok* dominavimą⁹⁰. Floroso kuriamas tinklas remtųsi politinio neutralumo, skaidrumo ir vartotojų apsaugos principais.

Viena iš projekto *Monnet* autorių išsikeltų užduočių – pertvarkyti turinio pateikimo algoritmus. Skirtingai nuo tradicinių socialinių tinklų, *Monnet* siekia rasti balansą tarp informacijos suasmeninimo ir įvairovės, nepririšant vartotojo prie vieno požiūrio taško, o pateikiant jam daugiau įvairesnės, tačiau patikimos medžiagos. *Monnet* integruotų etikos besilaikančią profesionalią žiniasklaidą ir taip kovotų su dezinformacija, kartu išlaikydama pusiausvyrą su nepriklausomais turinio kūrėjais. *Monnet* tinklalapio dizainas neturėtų lygiuotis į *TikTok* ar *Instagram* aplinkas, kuriose taikomos priklausomybę sukeliančios priemonės, skirtos pritraukti vartotojų dėmesį ir ilgiau juos išlaikyti platformoje⁹¹.

Tarp europietišκών alternatyvų socialiniams tinklams *X* ir *Facebook* – ***Mastodon***, ***Friendica*** ir kt.⁹²

Verslo subjektams debesijos paslaugas teikia Europoje reziduojančios kompanijos:

- *Scaleway*, *OVHcloud* – Prancūzija;
- *UpCloud* – Suomija;
- *Exoscale* – Šveicarija;
- *Gridscale*, *IONOS*, *Open Telekom Cloud*, *STACKIT* – Vokietija;
- *Elastx* – Švedija;
- *Fuga Cloud* – Nyderlandai;
- *Seeweb*, *Aruba Cloud* – Italija⁹³.

Šveicarijoje 2014 m. startavo ***Google alternatyva Proton***, kurios iniciatoriai deklaruoja siekį pasipriešinti *JAV Big Tech* atstovų vykdomam klientų stebėjimui. *Proton* visapusiškai šifruoja duomenis ir taip įgalina vartotojus kontroliuoti komunikaciją, kadangi prieigą prie asmeninių duomenų turi tik pokalbio dalyviai⁹⁴.

Europietiškos kilmės **paieškos sistemos**, tokios kaip ***Qwant***, ***Ecosia***, ***Mojeek***, jų savininkų teigimu, paiso privatumo ir neseka vartotojų elgsenos. Panašiai pristatomos **žinučių ir pokalbių platformos *Threema*, *Olvid*, *Delta Chat*, *Element*, *Wire*** ir duomenų apie vartotojų buvimo vietą nerenkančios (kitaip nei *Google Maps*) **geografinės lokacijos sistemos: *OsmAnd*, *Organic Maps*, *Magic Earth*, *HERE WeGo***⁹⁵.

Manytina, kad europietiškos skaitmeninės technologijos pajėgios konkuruoti su amerikietiškomis ir kiniškomis sistemomis. Atitinkamus europietiškus produktus galima populiarinti pasitelkus socialinę

⁹⁰ Naud, E. (2025 m. vasario 28 d.). Project Monnet aims to create a European Facebook. Prieiga per internetą:

<https://en.paperjam.lu/article/project-monnet-aims-to-create-a-european-facebook>

⁹¹ Ten pat.

⁹² Komenda, E. (2025 m. kovo 27 d.). Wary of US surveillance? Try these European alternatives to Big Tech. Prieiga per internetą:

<https://proton.me/blog/european-tech-alternatives>

⁹³ European cloud computing platforms. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://european-alternatives.eu/category/cloud-computing-platform>

⁹⁴ Komenda, E. (2025 m. kovo 27 d.). Wary of US surveillance? Try these European alternatives to Big Tech. Prieiga per internetą:

<https://proton.me/blog/european-tech-alternatives>

⁹⁵ Ten pat.

reklamą, pabrėžiančią asmens teisę į privatumą. Kitas platesnio jų diegimo svertas – vadinamasis administracinis resursas, pvz., valstybių iniciatyva keisti programinę įrangą įstaigose.

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

ES nustatytas griežtas skaitmeninių duomenų srities reguliavimas, kurio pavyzdžiu kitos valstybės kuria atitinkamas savo normas, riboja amerikietiškas *Big Tech* kompanijas, todėl šios, iš dalies remiamos JAV Vyriausybės, konfrontuoja su Bendrija, labai priklausoma nuo *Big Tech* paslaugų.

Amerikietiškos kompiuterijos produkcijos vyravimas Europoje gali kelti komercinio ir politinio nesaugumo problemų, nes didžiuma skaitmeninių duomenų disponuoja kelios amerikietiškos kilmės *Big Tech* kompanijos, teisiškai įpareigos atskleisti juos JAV žinybų reikalavimu.

ES patikino, kad iš esmės nekeis skaitmenos sritį reglamentuojančių teisės normų, nors dalinio dereguliavimo (normų sušvelninimo) galimybė neatmetama. Trumpo administracijos spaudimo priemonė Europai – muitai. ES atsakomųjų priemonių arsenale greta sunkiai įgyvendinamos idėjos apmokestinti JAV technologijų milžinių skaitmenines paslaugas – Apsaugos nuo ekonominės prievartos instrumentas, kurio galimo taikymo pasekmės kol kas sunkiai prognozuojamos.

ES, nors ir vėluodama, ėmėsi strateginių didelio masto skaitmeninių technologijų plėtros iniciatyvų, Bendrijos teisinių aktų reguliuojamoje erdvėje galinčių tapti jei ne visiška alternatyva (to ir nesiekama), tai bent atsvara neeuropietiškos kilmės *Big Tech* produkcijai.

Europietiškos alternatyvos potencialiai pajėgios konkuruoti su JAV ir Kinijos sistemomis. Europietiškus skaitmenos produktus galima populiarinti pasitelkus socialinę reklamą, kuri pabrėžtų asmens teisę į privatumą. Kitas platesnio jų diegimo svertas yra vadinamasis administracinis resursas, pvz., valstybių iniciatyva keisti programinę įrangą įstaigose.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

- Lietuvos valstybinė administracija turėtų suvokti priklausomybę nuo ne europietiškų *Big Tech* kompanijų paslaugų kaip problemą ir įvertinti tokios priklausomybės riziką.
- Tiek Lietuvos verslas, tiek valstybinė administracija turėtų remti Europos Sąjungoje kylančias „Europa pirmiausia“ iniciatyvas, kurios yra teisėtos ir neprieštarauja pamatinėms ES vertybėms.
- Lietuvos valstybinė administracija turėtų įvertinti savo galimybes skaitmenos srityje diegti europietiškas alternatyvas ir skatinti optimalų valstybinių įstaigų perėjimą prie atitinkamų ES produktų.

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / ZD / 2025-06-25 / Psl. 16 iš 16
© Nacionalinė biblioteka, 2025 / Слава Україні!